

КЛЕОМА ПТАХОНІЖКОПОДІБНА (К. ДОНЕЦЬКА, К. СИВА)

Cleome ornithopodioides L. s.l. (incl.: *C. ornithopodioides* subsp. *donetzica* (Tzvelev) Tzvelev = *C. donetzica* Tzvelev; *C. ornithopodioides* subsp. *canescens* (Steven ex DC.) Tzvelev = *C. canescens* Steven ex DC.)

Родина Клеомові — Cleomaceae
(Capparaceae s.l.)

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Середньоазійський вид, представлений в Україні двома підвидами.

Ареал виду та його поширення в Україні

C. ornithopodioides subsp. *donetzica* зростає на пд. сх. України (басейни р. Кринка та Міус) та прилеглий території Росії (Ростовська обл., Білокалітвенський р-н, окол. станиці Краснодонська). *C. ornithopodioides* subsp. *canescens* поширений у сх. частині Пд. берега Криму (с. Рибаче — Кара-Даг). Адм. регіони: Дц, Лг, Кр.

Чисельність та структура популяцій

На Донецькому кряжі відомо кілька популяцій: с. Велике Мешкове Амвросіївського р-ну, на пн. від с. Дмитрівка Шахтарського р-ну Донецької обл., на зх. від с. Боково-Платово Антрацитівського р-ну та с. Новопавлівка Луганської обл. Популяції нечисленні. В окол. с. Дмитрівка у 2004 р. було виявлено 13 особин на площі 25 м². В Криму формує окремі невеликі локалітети.

Причини зміни чисельності

Видобування каміння, забудова, рекреація, інтенсивне випасання. Вид є піонером заростання осипів, при появі інших видів зникає.

Умови місцезростання

Сланцеві, кам'яністі та щербеністі осипи, піщані та галечникові пляжі з розрідженим трав'яним покривом. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Терофіт. Однорічна трав'яна рослина 10–60 см заввишки, із стрижневим коренем. Стебло гіллясте, прямостояче. Листки трійчасті, лінійні, цілокраї, світло-зелені (зісподу сизі, залозисті), верхівкові листки зменшені, цілісні, у subsp. *canescens* вузькоеліптичні, густоопушені, у subsp. *donetzica* — еліптичні, менш опушені. Квітки білі або рожеві, зібрані у верхівкові китиці на довгих ніжках у пазухах приквітков. Тичинок 6. Карпофор у subsp. *canescens* 1,5–2,5 мм, у subsp. *donetzica* — 0,6–

1,2 мм завдовжки. Плід — однонізда, стручкоподібна багатонасінна коробочка. Насіння чорні. Цвіте у червні–серпні. Плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється у Карадазькому ПЗ (subsp. *canescens*). Рекомендується виявити нові місцезнаходження виду та взяти їх під охорону, культивувати вид у ботанічних садах. Слід контролювати стан популяцій. Заборонено видобування піску, гальки, каміння, забудову територій, облаштування місць рекреації.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Атлас охраняемых растений, 1995; Дубовик, 1964; Дубовик, Ткаченко, 1967; Екофлора України, 2007; Конспект флоры юго-востока Украины, 1985; Остапко, 2001; Флора европейской части СССР, 1979; Цвелев, 1963; ЧКУ, 1996.

Автори: В.М.Остапко, А.В. Єна,
О.Г. Муленкова, М.М. Перегрим
Фото: В.М. Остапко

ЛІННЕЯ ПІВНІЧНА

Linnaea borealis L.

Родина Жимолостеві — *Caprifoliaceae*

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Гляціальний реліктовий вид на пд. межі ареалу, представник філогенетично відокремленого роду, що інколи виділяється в окрему родину *Linnaeaceae*.

Ареал виду та його поширення в Україні

Трапляється у тундровій, лісотундровій, бореальній зонах і в усіх субальпійських поясах Євразії від Шотландії і Скандинавії до Камчатки й Сахаліну. В Україні — Карпати. Окремі локалітети наводилися також для рівнинної частини України у Поліссі та Лісостепу (у тому числі Львівська обл., окол. мм. Києва, Харкова), але ці популяції вже втрачені. Адм. регіон: Ів.

Чисельність та структура популяцій

Єдина популяція, пн.-сх. макросхил г. Пожижевська, висота 1435–1440 м н. р. м. Яремчанський р-н Івано-Франківської обл.; вперше знайдене в 1954 р., займає площу 10,4 м², загальна чисельність особин — 13150, серед яких домінують віргінільні вегетативного походження. Генеративного поновлення не виявлено.

Причини зміни чисельності

Зміна освітлення поверхні ґрунту та осушення торфових покладів, які відбулися

внаслідок руйнації у 1984 р. сніговою лавиною деревостану *Picea excelsa*, призвели до розпаду популяції на фрагменти та відмирання значної кількості особин.

Умови місцезростання

Зростає у складі синузії *Sphagnum quinquefolium*, підсоюзу *Vaccinio-Piceion*, яка являє собою перехід смерекових лісів до субальпійських стлаників союзу *Pinion tughii*. Ґрунт бурий лісовий. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Хамефіт. Багаторічний вічнозелений півкущик з лежачими вкоріненими дерев'яніючими стеблами. Листки дрібні, шкірясті, темнозелені, розміщені попарно на стеблі.

Генеративний пагін висотою 5–8 см, з двома біло-рожевими квітками, спрямованими в різні боки. Цвіте у липні–серпні. Плодоносить у серпні–вересні. Розмножується вегетативно і насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється у Говерлянському заповідному лісництві Карпатського НПП. Необхідно провести лавинопопереджувальні заходи в локалітеті, контролювати стан популяції. Заборонено збирання рослин, гербаризацію, порушення умов зростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Ґрунотвірне, протиерозійне, лікарське.

Основні джерела інформації

Козій, 1954; Флора УРСР, 1961; Царик, Малиновський, 1995; ЧКУ, 1996.

Автори: Й.В. Царик, Т.Л. Андрієнко
Фото: І.М. Данилик

ЖИМОЛОСТЬ ГОЛУБА (Ж. СИНЯ)

Lonicera caerulea L.

Родина Жимолостеві — Caprifoliaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Ендемік флори Європи, реліктовий диз'юнктивноареальний вид на сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Гори Європи (Піренеї, Альпи, Балкани, Карпати, гірське пасмо Шумава). Адм. регіон: Зк.

Чисельність та структура популяцій

Відомо чотири локалітети на г. Петрос (Чорногора) на висоті 1650–1750 м н. р. м.: у верхів'ї струмка Студений (два локалітети), на пд.-сх. схилі в ур. Ступи, на пн.-зх. схилі в окол. с. Кваси. В ур. Ступи після випалювання рослинності в 1995–1996 рр. лишилось лише три кущі. Біля витоку струмка Студений на площі 3 га збереглось 500 особин виду, менше 1% з них припадає на молоді особини віком до 10 років.

Причини зміни чисельності

Випалювання та вирубування деревно-чагарникового криволісся, випасання худоби.

Умови місцезростання

В ялинових лісах (союз *Vaccinio-Piceion*) та в угрупованнях сосни гірської (союз *Pinion tughi*). Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Розгалужений кущ до 1,3 м заввишки. Гілки з бурватою корою, яка розщеплюється на довгасті смуги, що відслонюються від стовбурця і звисають. Листки довгасто-еліптичні або яйцеподібно-довгасті, 2,5(0,8–4,5) см завдовжки та 1(0,4–3) см завширшки, загострені або тупуваті, біля основи закручені, розсіяноволосисті, молоді — злегка опушені. Квітки на квітконіжках, коротших від віночка. Віночок жовтувато-білий, зовні опушений, 12–15 мм завдовжки. Тичинки виступають з віночка, маточка довша від тичинок. Чашечка маленька, з малопомітними зубцями. Супліддя утворене двома повністю або до середини зрелими ягодами, вкритими спільним покривалом. Цвіте в червні —

на початку липня. Розмножується насінням. Плодоношення слабке і не регулярне.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Необхідно запровадити суворий режим охорони усіх місцезнаходжень на г. Петрос. Заборонено вирубування криволісся, випасання худоби, випалювання рослинності.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують в Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, їстівне, протиерозійне.

Основні джерела інформації

Игошина, 1955; Флора УРСР, 1961.

Автори: В.І. Мельник, В.М. Баточенко

Фото: В.І. Мельник

РОГОВИК БІБЕРШТЕЙНА

Cerastium biebersteinii DC.

Родина Гвоздичні — Caryophyllaceae

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення
Вузький регіональний ендемік.

Ареал виду та його поширення в Україні
Кримські гори. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій
Загальна чисельність сягає кількох мільйонів особин. В оптимальних умовах (Нікітська яйла) співвідношення прегенеративних і генеративних особин 4:1.

Причини зміни чисельності
Штучне заліснення яйл, збирання та викопування рослин на продаж.

Умови місцезростання
Яйлинські та прияйлинські ландшафти, кам'янисті схили Головного пасма Кримських гір з угрупованнями кл. *Festuco-Brometea*, порядку *Festucetalia valesiacae*, союзів *Carici humilis-Androsacion* та *Adonidi-Stipion tirsae*. Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Хамефіт. Багаторічний біло-повстисто опушений літньо-зимовозелений напівкущик 10–30 см заввишки. Стебла численні прямостоячі або висхідні, формують куртини. Листки видовжено-ланцетні, до 0,5 см завширшки і 3–5 см завдовжки. Суцвіття розвиліна, квіти білі, 2–2,5 см. Цвіте у травні–липні. Плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Занесений до Європейського червоного списку. Охороняється в Кримському, Ялтинському гірсько-лісовому та Карадазькому ПЗ. Заборонено розорювання гірських степів, їх штучне заліснення, заготівлю та продаж рослин.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Вирощують в Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка, Донецькому, Криворізькому ботанічних садах НАН України, Нікітському ботанічному саду — ННЦ УААН та ін.

Господарське та комерційне значення
Протиерозійне, ґрунтовірне, декоративне.

Основні джерела інформації
Голубев, 1996; Екофлора України, 2002; Косых, Голубев, 1983; ЧКУ, 1996.

Автор: А.В. Єна
Фото: А.В. Єна